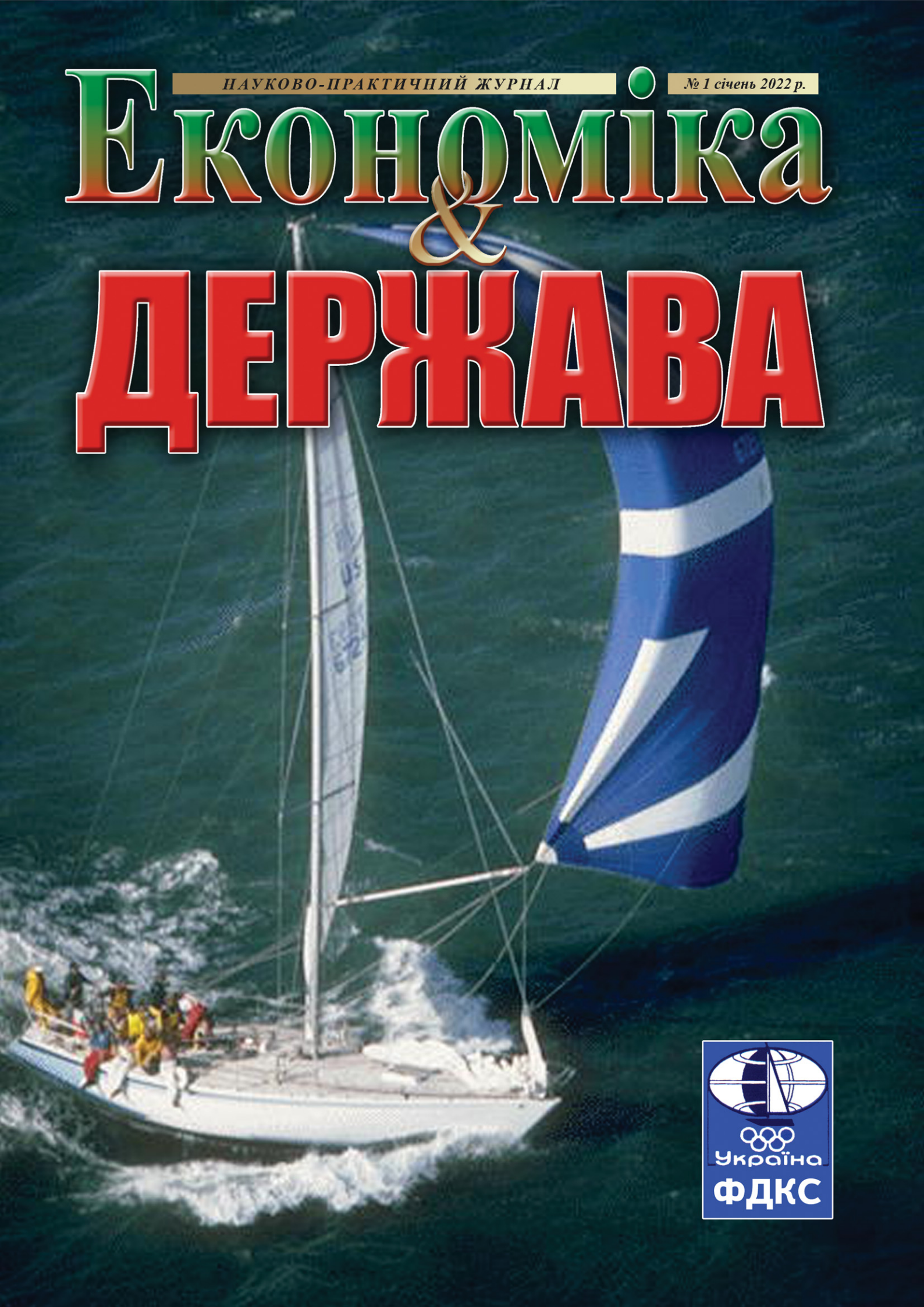
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 1 січень 2022 р.

Економіка & держава

Економіка та держава

Науково-практичний журнал

№ 1

січень 2022

Журнал засновано у січні 2003 року.
Виходить щомісяця.

Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК
(постанова президії ВАК України від 27 травня 2009 р. № 1-05/2, наказ Міністерства освіти і науки України № 1081 від 29.09.2014 р.)
Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019 р. (Категорія «Б»). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

ІНДЕКСАЦІЯ ВИДАННЯ В НАУКОМЕТРИЧНИХ БАЗАХ:

— Index Copernicus (IC);
— SIS;
— Google Scholar.

Свідоцтво КВ № 9144,
від 09.09.2004 року

ISSN 2306-6806

Передплатний індекс: 01751

Адреса редакції:
м. Київ, вул. Дорогожицька, 18, к. 29

Поштова адреса:
04112, м. Київ, вул. Дорогожицька, 18, к. 29
Телефон: (044) 223-26-28, 537-14-33
Телефон/факс: (044) 458-10-73
E-mail: economy_2008@ukr.net
www.economy.in.ua

Засновники:
Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України,
ТОВ "Редакція журналу "Економіка та держава"
Видавець:
ТОВ "ДКС Центр"

Передрукування дозволяється лише за згодою редакції.
Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій.

Рекомендовано до друку Вченою Радою ІПК ДСЗУ 27.01.22 р.
Підписано до друку 27.01.22 р.

Формат 60х84 1/8, Ум. друк. арк. 27,1.
Наклад — 1000 прим.
Папір крейдований, друк офсетний.
Замовлення № 2701/3.
Віддруковано у ТОВ «ДКС центр»
м. Київ, пров. Куренівський, 17
Тел. (044) 537-14-34

© Економіка та держава, 2022

Денисенко Микола Павлович, головний редактор, доктор економічних наук, професор, професор кафедри смарт-економіки, Київський національний університет технологій та дизайну

Федоренко Станіслав Валентинович, заступник головного редактора, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри охорони праці і навколишнього середовища КНУБА, академік академії будівництва України

Кучеренко Ганна Борисівна, відповідальний секретар

Андрющенко Катерина Анатоліївна, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економіки та підприємництва, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».
Гармідер Лариса Дмитрівна, доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри економіки промисловості та організації виробництва, ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»
Гайдуцький Павло Іванович, доктор економічних наук, професор, академік Національної аграрної академії наук, директор Інституту стратегічних оцінок Президентського фонду Леоніда Кучми «Україна»
Гайдуцький Андрій Павлович, доктор економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки і маркетингу, Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Гайдуцький Іван Павлович, доктор економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Гнатьєва Тетяна Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування, Одеський державний аграрний університет
Каткова Наталя Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри обліку і економічного аналізу, Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова
Качула Світлана Валентинівна, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Князевич Анна Олександрівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту, Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»
Кожем'якіна Світлана Миколаївна, доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри теоретичної і прикладної економіки, Інститут підготовки кадрів Державної служби зайнятості України
Козловський Сергій Володимирович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри підприємництва, корпоративної та просторової економіки, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця
Лозинський Дмитро Леонідович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту, Державний університет «Житомирська політехніка»
Лутай Лариса Анатоліївна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту, Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України
Mangirdas Morkunas (Манґірдас Моркунас), Doctor of Philosophy in Management and business administration Associate professor, Head of Logistics Management study program, Mykolas Romeris University, Vilnius, Lithuania
Мельник Альона Олексіївна, доктор економічних наук, професор
Надрага Василь Іванович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри управління персоналом та економіки праці, Інститут підготовки кадрів Державної служби зайнятості України
Ніколюк Олена Володимирівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту і логістики, Одеська національна академія харчових технологій
Олешко Анна Анатоліївна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри смарт-економіки, Київський національний університет технологій та дизайну
Пантєлєєва Наталія Миколаївна, доктор економічних наук, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та банківської справи, Черкаський навчально-науковий інститут Державного вищого навчального закладу «Університет банківської справи»
Резнікова Наталія Володимирівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Руженський Микола Мусійович, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту, Інститут підготовки кадрів Державної служби зайнятості України
Сазонець Ігор Леонідович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності, Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне
Сардак Сергій Едуардович , доктор економічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри економіки, підприємництва та управління підприємствами, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Трусова Наталя Вікторівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Таврійський державний агротехнологічний університет, м. Мелітополь
Тульчинська Світлана Олександрівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки і підприємництва, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Фролова Тетяна Олександрівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародних фінансів, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
Чвертко Людмила Андріївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Чирва Ольга Григорівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Чорна Людмила Олександрівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри управління та адміністрування, Житомирський інститут ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом»
Халатур Світлана Миколаївна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Яременко Людмила Михайлівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»
Ярошевська Оксана Володимирівна, доктор економічних наук, професор кафедри економіки, Класичний приватний університет, м. Запоріжжя

У НОМЕРІ:

Економічна наука

Денисенко М. П., Колісніченко П. Т., Гомон Н. М.
Інноваційні засади забезпечення економічної безпеки малого та середнього підприємництва 4
Скрипник С. В., Боярова О. А., Дем'янишина О. А.
Очікування бізнесу від нової системи оподаткування 13
Антипенко Н. В., Чіп Л. О., Параскєєва А. М., Докучаєв О. А.
Інтегрована модель оцінювання результативності підприємства в умовах управління змінами, економіки знань, діджиталізації та інноваційного підприємництва 19
Болдуєв М. В., Болдуєва О. В., Лищенко О. Г.
Дефініція аудиторських доказів у контексті забезпечення юридичної вірогідності 23
Лазарєва О. В., Мась А. Ю., Борисевич К. Ю.
Європейські шляхи розвитку землеустрою в системі управління земельними ресурсами ... 28
Маслиган О. О., Гоблик-Маркович Н. М., Тодьєрішко Е. В., Кампов Н. С.
Концепція адміністрування та маршрутизації туристично-рекреаційних кластерів у хмарних середовищах 34
Халатур С. М., Гончаренко О. В., Хомук Н. Д.
Інструментарій фінансового інжинірингу для комплексної оцінки фінансового стану підприємств 39
Макаренко Ю. П., Клименко Д. О.
Формування оптимальної структури капіталу з метою забезпечення фінансової стійкості підприємства 45
Пархоменко Л. А., Малюга Л. М., Фротер О. С., Нижник І. О.
Методи обліку та управління операційними витратами 50
Авраменко Н. Л., Дорошенко Т. М., Матвеєв М. Е.
Проблеми митного контролю в контексті європейської інтеграції України 55
Вітюк А. В., Сметанюк О. А., Білоконь Т. М.
Просторовий розвиток машинобудівних підприємств крізь призму інноваційної діяльності 61
Гайденко С. М.
Кореляційно-регресійний зв'язок індексу інфляції з фінансовими показниками підприємницької діяльності будівельного бізнесу 68
Беляк Є. В., Євтушевська О. В.
Сторітелінг у процесі комерціалізації результатів підприємницької діяльності 75
Омельяненко О. М.
Стратегічні питання побудови бізнес-моделей циркулярної економіки 79
Гузар Б. С.
Методи та методологія наукових досліджень у фінансовій сфері 83
Бровко Л. І., Попенко М. С., Черенович О. В.
Фінансове забезпечення формування оборотних активів сільськогосподарського підприємства 88
Білоткач І. А.
Інституціональні основи конкурентної стратегії виробників органічної агропромислової продукції України на зовнішніх ринках 93
Третяк Д. Д., Душейко П. А.
Теоретичні аспекти ризик-менеджменту банку 100
Жваненко С. А., Ледовська Л. В.
Діяльність банківських установ у сфері залучення додаткових джерел фінансування громад 108
Мірошниченко І. В., Алексєєва В. Д.
Використання RFM-аналізу в сегментації клієнтів 114
Бурдейна Ж. Р., Примак Т. Ю.
Управління персоналом готельного підприємства в умовах пандемії 123
Теребій А. А.
Відповідність цінової політики підприємства купівельному попиту населення як елемент сумлінної ділової практики 128
Гаврилець О. Б.
Філософсько-правові підходи удосконалення регіональної політики держави 135
Єфіменко К. Ф.
Вплив та результативність гендерно-орієнтованого бюджетування 140

CONTENTS:

Ekonomikataderzhava№1/2022

Economy

Denysenko M., Kolisnichenko P., Homon N.
INNOVATIVE PRINCIPLES OF ENSURING ECONOMIC SECURITY OF SMALL AND MEDIUM ENTREPRENEURSHIP 4
Skrypnyk S., Boiarova O., Demianyshyna O.
EXPECTATIONS OF BUSINESS FROM THE NEW TAXATION SYSTEM 13
Antypenko N., Chip L., Paraskieieva A., Dokuchaiev O.
INTEGRATED MODEL FOR EVALUATING THE EFFECTIVENESS OF THE ENTERPRISE IN TERMS OF CHANGE MANAGEMENT, KNOWLEDGE ECONOMY, DIGITALIZATION AND INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP 19
Bolduev M., Boldueva O., Lyshchenko O.
DEFINITION OF AUDIT EVIDENCE IN THE CONTEXT OF ENSURING LEGAL CREDIBILITY 23
Lazarieva O., Mas A., Borysevych K.
EUROPEAN WAYS OF LAND MANAGEMENT DEVELOPMENT IN THE SYSTEM OF LAND RESOURCES MANAGEMENT 28
Maslihan O., Goblyk-Markovych N., Todierishko E., Kampov N.
CONCEPT OF ADMINISTRATION AND ROUTING OF TOURIST AND RECREATIONAL CLUSTERS IN CLOUD ENVIRONMENTS 34
Khalatur S., Honcharenko O., Homuk N.
FINANCIAL ENGINEERING TOOLS FOR COMPREHENSIVE ASSESSMENT OF FINANCIAL STATUS OF ENTERPRISES 39
Makarenko Yu., Klymenko D.
FORMATION OF THE OPTIMAL CAPITAL STRUCTURE IN ORDER TO ENSURE THE FINANCIAL STABILITY OF THE ENTERPRISE 45
Parkhomenko L., Maliuga L., Froter O., Nizhnik I.
METHODS OF ACCOUNTING AND MANAGEMENT OF OPERATING EXPENSES 50
Avramenko N., Doroshenko T., Matveyev M.
PROBLEMS OF CUSTOMS CONTROL IN THE CONTEXT OF UKRAINE'S EUROPEAN INTEGRATION 55
Vitiuk A., Smetaniuk O., Bilokon T.
SPATIAL DEVELOPMENT OF ENGINEERING ENTERPRISES THROUGH THE PRISM OF INNOVATIVE ACTIVITY 61
Haidenko S.
CORRELATION-REGRESSION RELATIONSHIP OF THE INFLATION INDEX WITH FINANCIAL INDICATORS OF ENTREPRENEURIAL CONSTRUCTION BUSINESS ACTIVITIES 68
Beliak Ie., Yevtushevska O.
STORYTELLING UNDER COMMERCIALIZATION OF ENTERPRISE ACTIVITY RESULTS 75
Omelyanenko O.
STRATEGIC ISSUES OF CIRCULAR ECONOMY BUSINESS-MODELS DEVELOPMENT 79
Huzar B.
METHODS AND METHODOLOGY OF SCIENTIFIC RESEARCHES IN THE FINANCIAL SPHERE 83
Brovko L., Popenko M., Cherenovych O.
FINANCIAL SUPPORT OF FORMATION OF CURRENT ASSETS OF AGRICULTURAL ENTERPRISE 88
Bilotkach I.
INSTITUTIONAL BASIS OF THE COMPETITIVE STRATEGY OF MANUFACTURERS OF ORGANIC AGRO INDUSTRIAL PRODUCTS OF UKRAINE IN FOREIGN MARKETS 93
Tretiak D., Dusheyko P.
THEORETICAL ASPECTS OF THE BANK'S RISK MANAGEMENT 100
Zhvanenko S., Ledovska L.
ACTIVITIES OF BANKING INSTITUTIONS IN THE FIELD OF ATTRACTING ADDITIONAL SOURCES OF COMMUNITY FINANCING 108
Miroshnychenko I., Aleksieieva V.
USE OF RFM ANALYSIS IN CUSTOMER SEGMENTATION 114
Burdeyna Z., Prymak T.
HOTEL STAFF MANAGEMENT IN THE MIND OF PANDEMIA 123
Terebii A.
COMPLIANCE OF THE COMPANY'S PRICING POLICY WITH THE CONSUMER DEMAND AS AN ELEMENT OF GOOD BUSINESS PRACTICE 128
Havrylets O.
PHILOSOPHICAL AND LEGAL APPROACHES TO IMPROVEMENT OF THE REGIONAL POLICY OF THE STATE 135
Yefimenko K.
THE OUTCOME AND IMPACT ASSOCIATED WITH GENDER BUDGETING 140

УДК 339.5.012.23:339.543.2

Н. Л. Авраменко,
к. т. н., доцент, професор кафедри митної справи та товарознавства,
Державний податковий університет
ORCID ID: 0000-0001-7027-0266
Т. М. Дорошенко,
к. пед. н., доцент кафедри менеджменту та економіки,
Льотна академія Національного авіаційного університету
ORCID ID: 0000-0002-9968-9201
М. Е. Матвеєв,
к. е. н., доцент, завідувач кафедри менеджменту та маркетингу,
Національний лісотехнічний університет України
ORCID ID: 0000-0003-3175-7324

DOI: 10.32702/2306-6806.2022.1.55

ПРОБЛЕМИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

N. Avramenko,
PhD in Technical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Customs and Commodity Science, State Tax University
T. Doroshenko,
PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Management and Economics, Flight Academy of National Aviation University
M. Matveyev,
PhD in Economics, Associate Professor, Head of the Department of Management and Marketing, Ukrainian National Forestry University

PROBLEMS OF CUSTOMS CONTROL IN THE CONTEXT OF UKRAINE'S EUROPEAN INTEGRATION

В умовах актуалізації транскордонної торгівлі постає питання формування належної системи захисту саме національного ринку від правопорушень, які мають місце в процесах перевезення продукції через митні кордони України, неякісних товарів чи послуг, а також невиправданих дій державних службовців, які так само характеризуються значною впливовістю на ефективність митного контролю та здатні знизити результативність фіскальної політики за умови нехтування працівниками своїми функціональними обов'язками. Отже, важливість проведених у роботі досліджень пов'язана саме із наявністю значної кількості проблемних аспектів у системі митного контролю України, які стоять на заваді реалізації державою євроінтеграційних прагнень та суттєво знижують ефективність національної економіки як самостійного учасника міжнародних правовідносин.

Наукова стаття являє собою оригінальне дослідження проблем, характерних для вітчизняної системи митного контролю в умовах реалізації Україною євроінтеграційних прагнень.

Дослідження проблематики здійснювалось завдяки застосуванню методів порівняння, абстракції, аналізу та узагальнення, а також графічного моделювання.

У науковій роботі було детерміновано сутність та ключові фактори ефективності митного контролю, а також проблемні аспекти як такі, що унеможливлюють створення прогресивної системи митного контролю та аудиту в Україні. Під час дослідження було визначено, що діяльність у митній сфері повинна бути забезпечена сучасними інструментами, які б обслуговували систему контролю на основі новітніх прогресивних технологій. Враховуючи актуалізацію процесів цифрових трансформацій було визначено доцільним розширення практики використання інформаційно-комунікаційних технологій у контексті раціоналізації управління транскордонною торгівлею та підвищення рівня її відкритості задля забезпечення результативності митного контролю.

In the conditions of actualization of cross-border trade the establishment of systems to protect the national market from the offences which have already taken place in the process of moving goods across borders, from poor-quality products or services and unjustified actions by the tax agencies. It's important that the work of the customs authorities has considerable influence on the effectiveness of the customs control system; moreover, subject to disregard of the functional responsibilities by tax administration will be greatly reduced efficiency of public custom and fiscal policy. Accordingly, the importance of research is as a result of the existence of sets of challenges in customs control procedures that have hampered the efforts of the Ukraine to ensure the economic integration and detrimentaled to the efficiency of national economics.

The article is devoted to the analysis of the problem aspects, specific to the Ukrainian customs control system in the context of strengthen integration efforts.

Comparison, methods of abstraction, analysis and generalization, graphic modeling are the research methods which were used in the article.

In this science paper the specific circumstances, prerequisites for effective, importance of customs control and problems involved in customs control as those that to prevent the creation of progressive system of customs control and audit in Ukraine. It is defined, that work of the customs authorities must be backed by modern instruments which would serve the control system on the basis of progressive technologies. The need to use the information and communication technology in the context of actualization digital transformations in Ukraine is reviewed by authors. It has been determined that innovative technologies have a positive effect on improving the customs risk management policy, speeding up cross-border trade as well as greater the efficiency of customs control.

It is determined that the problems of customs control in Ukraine are primarily related to the existence of significant gaps in domestic legislation, the lack of mechanisms for unification of standards in accordance with European requirements. It is the problems of a legislative nature that significantly slow down the process of European integration.

Ключові слова: митний контроль, митна політика, транскордонна торгівля, євроінтеграція, європейський економічний простір, митні органи, державне управління, цифрові трансформації.

Key words: customs control, customs policy, cross-border trade, European integration, European economic space, customs authorities, public administration, digital transformations.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Інтеграція України до світового співтовариства, зокрема у європейський економічний простір, виступає передумовою трансформацій вимог до реалізації деяких економічних правовідносин. Таким чином, прагнення України стати частиною європейського ринку тягне за собою два протилежні наслідки: по-перше, активізацію процесів торгівлі із провідними державами-членами ЄС, а, по-друге, підвищення потреби у реалізації дієвих заходів, здатних забезпечити економічну безпеку держави та унеможливити втрату автономності вітчизняного ринку як самостійного учасника міжнародних торгівельних відносин. У контексті обумовлених аспектів саме система митного контролю виступає регуляторним механізмом, який має на меті забезпечення додержання норм законодавства, нормативно-правових актів та інших вимог до здійснення міжнародної торгівлі, що у сукупності дозволяє гарантувати реалізацію національних інтересів держави.

Особливий акцент у контексті налагодження транскордонної співпраці доцільно поставити на порушеннях у зазначеній сфері діяльності, адже проблеми митного контролю негативно впливають і на динаміку експортно-імпортної діяльності України, і на рівень ефективності національної економіки, і на репутацію та конкурентоспроможність держави як учасника єдиного економічного простору. Досліджуючи актуальні проблеми у сферах митного контролю, можливим стає не лише детермінування існуючи слабких місць у системі, а і виокремлення методів і шляхів трансформації механізму з метою вдосконалення роботи митних органів у частині здійснення контрольних заходів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Організаційним аспектам та проблемам реалізації митного контролю в Україні як у державі, котра стоїть на шляху реалізації євроінтеграційних прагнень, приділено праці багатьох науковців, а саме: І. Бережнюк [1], М. Білуха, Т. Микитенко [2], П. Пашко, С. Онишко [3], А. Крисоватий [4], В Мартинюк, С. Шевчук, А. Ємець [5], В. Науменко та ін.

І. Бережнюк досліджує практику здійснення митного контролю в Україні, узагальнює сучасні тенденції та проблеми, притаманні митній службі в Україні; науковець детально аналізує нормативні документи ЄС, що забезпечують реалізацію митного та пост-митного контролю, а також визначає перспективи запозичення європейської практики в контексті вдосконалення митного контролю в Україні. Дослідником було визначено, що саме наближення вітчизняного митного законодавства до положень міжнародних конвенцій та угод є основним кроком на шляху підвищення ефективності процедур митного контролю [1]. М. Білуха та Т. Микитенко досліджували сутність митного контролю в контексті визначення аспектів, які впливають на його ефективність або ж спричиняють проблемність процесу [2]. П. Пашко аналізує проблематику митного контролю в Україні не лише через призму актуалізації інтеграційних процесів, а і в контексті активізації трансформацій інституціонального інструментарію у державі. Науковцем узагальнено, що проблеми митного контролю, перш за все, пов'язані із недосконалостями актуального нормативно-правового забезпечення, відсутністю співпраці між органами, що приймають пряму чи опосередковану

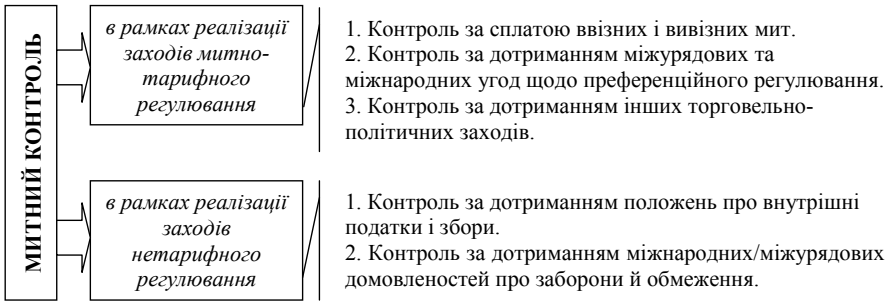

Рис. 1. Сутність митного контролю

Джерело: складено авторами за даними [8, с. 66; 9, с. 169].

участь під час здійснення митного контролю та реалізації митної політики у державі, відсутність ефективної системи контролю за провадженням господарської діяльності суб'єктами, які є учасниками ЗЕД, наявністю проблем організаційно-управлінського характеру [3, с. 417]. А. Крисоватий аналізує різні аспекти діяльності митних служб в Україні, визначає слабкі сторони та недоліки процесів митного контролю і аудиту. Науковець визначає, що усунення проблем у зазначеній сфері діяльності сприятиме вдосконаленню адміністрування митних платежів до державного бюджету, захисту національного виробника, запобігатиме ввезенню до України заборонених та небезпечних виробів тощо [4, с. 67]. С. Шевчук аналізує інструменти та важелі реалізації митного контролю в контексті забезпечення митної безпеки України; А. Ємець досліджує напрями усунення проблеми митного контролю із врахуванням прогресивних європейських практик. Науковцем визначено, що в умовах євроінтеграції досвід держав-членів ЄС для України є пріоритетним, оскільки його застосування у вітчизняній практиці сприятиме "підвищенню безпеки та полегшенню функціонування міжнародного ланцюга постачання товарів на глобальному рівні, оптимізації функцій і спроможностей митних служб у світлі викликів і можливостей XXI століття за рахунок зміцнення співпраці" [5, с. 68].

ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Праці науковців скоріш висвітлюють загальну практику та проблематику здійснення митного контролю в Україні. Проте сьогодні в умовах безпрецедентних карантинних обмежень, актуалізації цифрових трансформацій, діджиталізації управлінських процесів, постає потреба у розробці актуальних методів діагностування та боротьби із проблемами митного контролю. Сучасні підходи мають бути розроблені із дотриманням прогресивних практик держав-членів ЄС, а також враховувати необхідність використання цифрових технологій, що покликані сприяти оптимізації контрольних процедур та інтеграції національних економік; ці аспекти зумовлюють потребу у проведенні поглиблених досліджень проблематики.

МЕТА СТАТТІ

Мета — аналіз проблем митного контролю в Україні в контексті актуалізації процесів інтеграції національної економіки у європейське співтовариство. Для досягнення поставленої мети в процесі дослідження було сформовано та вирішено важливі наукові та практичні завдання, зокрема:

— визначити сутність митного контролю в умовах активних інтеграційних процесів та бізнес-трансформацій;

— дослідити проблемні аспекти системи митного контролю в Україні в контексті доцільності їх усунення на шляху євроінтеграції та поглиблення транскордонної співпраці із державами-членами ЄС;

— охарактеризувати вплив цифрових трансформацій на економічні процеси в Україні, особливо в контексті їх детермінування як інструментів боротьби із проблемами низької ефективності митного контролю.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У сьогоденних умовах підвищується значення інтеграційних процесів, які стимулюють соціально-економічний розвиток держав; європейська інтеграція змінює національні системи господарювання та, відповідно, вимагає оновлення порядку організації більшості процесів, пов'язаних із захистом національного ринку та товаровиробника. Беззаперечним є факт необхідності налагодження ефективної транскордонної торгівлі, врегулювання прикордонних взаємовідносин, що виникають між державами-членами ЄС та Україною, а також іншими державами, які так само, як і наша країна, прагнуть стати частиною європейського економічного простору. Потреба є і у вдосконаленні положень митної політики, які повинні бути взаємоузгодженими та забезпечувати дотримання інтересів кожної із сторін торгівельних відносин. За таких обставин росте роль митного контролю, а проблеми, притаманні вітчизняному механізму контролювання та моніторингу, збільшують ризики України у процесах зовнішньоекономічної діяльності.

Митним Кодексом України визначено, що митний контроль, як самостійна економічна категорія, — це "сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм Кодексу, законів та інших нормативно-правових актів з питань митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку" [6, ст. 4]. Дефініція поняття є місткою і близькою до тої, що визначена у Регламенті Європейського Парламенту і Ради (ЄС) №952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу. Проте європейський документ містить більш розгорнуте трактування, яке деталізує сукупність операцій, які підлягають контролю з боку митних служб; відповідно, система митного контролю це "конкретні дії, які виконують митні органи для того, щоб забезпечити дотримання митного законодавства та іншого законодавства, що регулює прибуття, вибуття, транзит, переміщення, зберігання та кінцеве використання товарів, переміщуваних між митною територією Союзу та країнами або територіями, які не є частиною такої території, та перебування і переміщення на митній території Союзу товарів із третіх країн і товарів, поміщених під процедуру кінцевого використання" [7, с. 5].

Узагальнюючи такі детермінування поняття митного контролю, науковцями було отримано висновок, що митний контроль варто розглядати як складну систему взаємоузгоджених між собою управлінських рішень, прийняття і реалізація яких відбувається в контексті забезпечення дотримання законодавства під час руху товарів через митні кордони. Враховуючи євроінтеграційні процеси, такі заходи мають максимально сприяти спрощенню транскордонної торгівлі між європейськими державами та Україною. Проте існування певно-

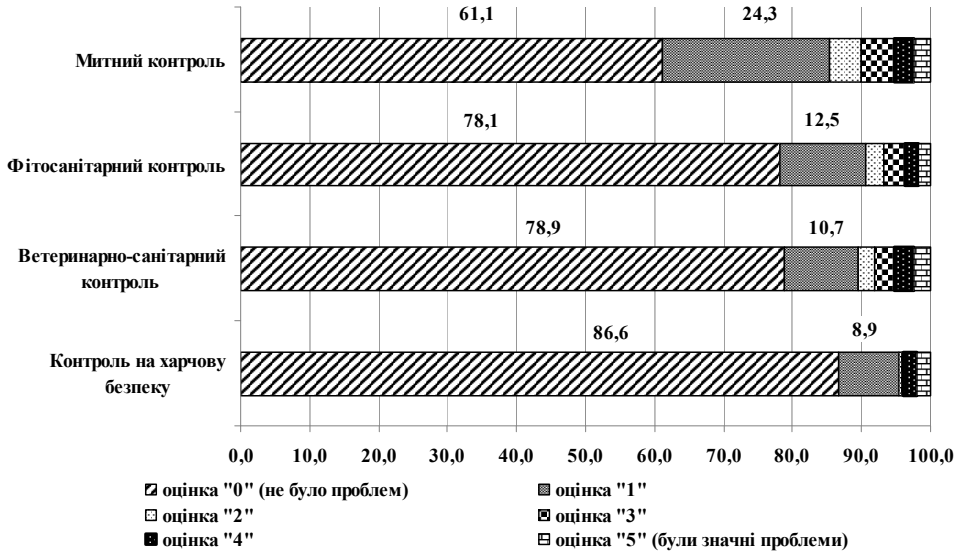

Рис. 2. Розподіл оцінок для різних видів контролю, % респондентів

Джерело: складено авторами за даними [10, с. 66].

го рівня автономності національних економік спричиняє необхідність реалізації митного контролю як такого, що захищає саме національні інтереси, зокрема вітчизняного товаровиробника, бізнес-простір, а також забезпечує високий рівень економічної, фінансової безпеки держави. Відповідно, контроль повинен передбачати (рис. 1).

Таким чином, ефективність митного контролю в значній мірі визначається рівнем відповідальності ставлення митних служб до вище окреслених завдань.

Митний контроль є одним із видів контрольної діяльності, яку здійснюють митні служби при перетині товарів через кордони держави. Окрім митного, існують інші типи контролю, зокрема такі, як фітосанітарний, ветеринарно-санітарний контроль та контроль на харчову безпеку. У Аналітичному звіті (далі — Звіт) [10], підготовленому Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій (далі — ІЕД) за фінансової підтримки Європейського Союзу, співфінансування мережі Atlas Network (США) та МФ "Відродження", представлено результати 5-ї хвилі щорічного опитування підприємств за 2020 рік щодо ефективності діяльності митних служб в Україні, а також результативності митної реформи. У Звіті визначено, що митний контроль у порівнянні із іншими видами контролю дедалі залишається найбільш проблемним для України. Оцінювання проводилось шляхом використання шкали, де оцінка "0" була поставлена респондентами в разі відсутності проблем при здійснені контрольних заходів, а оцінка "5" — у разі існування значних перешкод. Дані Звіту відображено на рисунку 2.

Дані на рисунку 2 свідчать, що митний контроль, будучи головним видом контролю, з яким мають справу суб'єкти ЗЕД, є найбільш проблематичним для респондентів порівняно з іншими видами контролю; відсутність проблем при його проходженні засвідчили лише 61,1%, у той час як для фітосанітарного контролю низька проблемність була визначена 78,1% респондентами, ветеринарно-санітарного — 78,9%, а також контролю на харчову безпеку — 86,6%.

Оцінка проблемності митного контролю за розмірами господарюючих суб'єктів свідчить, що найчастіше труднощі виникають у малого бізнесу та мікропідприємств, оцінка становить 0,8 (за шкалою від 0 до 5). В свою чергу підприємства більшого розміру стикаються з меншою кількістю проблем при митному контролі,

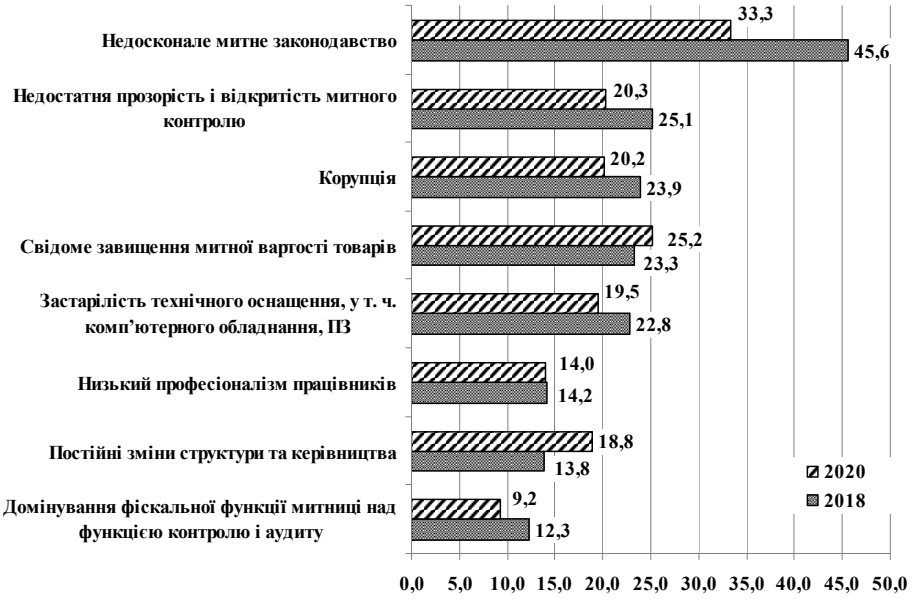

Рис. 3. Проблеми системи митного контролю, % респондентів

Джерело: складено авторами за даними [10, с. 62].

оцінка становить 0,6. Такі тенденції пояснюються ускладненим положенням малих підприємств в контексті розвитку бізнесу, недосконалостями законодавства, що регулює їх господарську діяльність, у тому числі і зовнішньоекономічну, а також недобросовісністю конкуренції на вітчизняному ринку [10, 67].

У результаті опитування респондентів було визначено ряд ключових проблем, що виникають у ході реалізації митного контролю (рис. 3).

Вітчизняна практика свідчить про відсутність узгодженості практики діяльності митних служб із стандартами і вимогами до роботи, які перманентно підвищують у контексті євроінтеграції. Узагальнюючи дані Звіту, можна стверджувати, що для українського бізнес-середовища характерним залишається наявність сталих проблем, які значно ускладнюють інтеграційні процеси. Існуючі проблеми пов'язані із:

— складністю системи митного контролю, що породжує відсутність прозорості та ефективності у роботі митних органів;

— відсутністю чіткого розмежування функціональних обов'язків, що призводить до дублювання деяких із задач чи паралельного виконання операційних заходів. Джерелом неналежної координації дій може бути як громіздкість системи, так і відсутність ефективної комунікації між працівниками, підрозділами, відділами;

— незавершеність роботи щодо створення єдиної інформаційної системи митного контролю, що іноді спричиняє прийняття управлінських рішень на основі недостовірної чи неповної інформації про суб'єкти, які беруть участь у ЗЕД, чи конкретні операції;

— низькою гармонізацією роботи між інституціями, що беруть участь у ході реалізації митного контролю;

— недосконалістю і неефективністю нормативно-правової бази чи низьким рівнем її відповідності європейським стандартам/вимогам, що сповільнює темпи інтеграції та розвитку транскордонної торгівлі між Україною і ЄС;

— домінуванням людського фактору та суб'єктивізму в ході реалізації митного контролю і аудиту, значна корумпованість працівників.

Важливим напрямом роботи в контексті протидії проблемам митного контролю в Україні та стандартизації механізмів контролю і аудиту відповідно до вимог європейського простору є автоматизація процесів. Застосування ІКТ у діяльності митних служб потенційно спроможне знизити рівень впливу людського фактору на здійснення митного контролю, створити умови, в яких корупція стане не доцільною, а суб'єктивізм під час прийняття управлінського рішення не матиме вагомого впливу на результати митного контролю.

Використання прогресивних технологій в ході реалізації митного контролю передбачає формування єдиного електронного простору, забезпечення якого дозволяє здійснювати відеоспостереження та відео-контроль, зчитувати номерні знаки, реалізовувати ваговий контроль та використовувати сучасні системи сканування. На цьому етапі повноцінно працює електронна система "єдине вікно" — система, яка дозволяє суб'єктами ЗЕД здійснювати всі види контролю в електронному форматі, а різним службам контролю — обмінюватися інформацією про товари, що переміщуються через кордон. Опитування учасників транскордонних відносин свідчить, що певна частка респондентів є активними користувачами прогресивних технологій задля спрощення процедур митного контролю та зниження проблемності процесу. Ця частка становила 18,9% підприємств у 2020 році; хоча більшість із респондентів (близько 70,0%) не використовували "єдине вікно" у 2020 році через різні обставини (зокрема, організації роботи через митних брокерів) [10, с. 161], на наш погляд, переведення процедур митного контролю і аудиту в електронний формат є перспективним, особливо в контексті дотримання Україною євроінтеграційного вектора розвитку та стандартизації процедур митного контролю відповідно до європейських практик.

Інтеграція спричиняє багато бізнес-трансформацій в Україні. В рамках Програми ЄС з підтримки управління державними фінансами (EU4PFM) відбувається запровадження Україною режиму спільного транзиту (NCTS), Програми авторизованого економічного оператора (АЕО) та створення нових ІТ-інструментів управління митним контролем. Перевагами використання однієї транзитної декларації в межах Конвенції про процедуру спільного транзиту є:

— обмін митною інформацією з 35-ти країнами у режимі реального часу;

— зменшення затримок вантажів на кордоні через зростання ефективності здійснення аналізу ризиків та визначення переліку необхідних контрольних процедур щодо товарів ще до їх прибуття на митний кордон України;

— формування безпечних ланцюгів постачання товарів;

— надання суттєвих спрощень митних формальностей для підприємств з високим ступенем довіри;

— зменшення вартості митних процедур та загальне підвищення ефективності ведення бізнесу за рахунок економії часових та фінансових витрат [11, с. 221].

Важливим аспектом прискорення процесів початку експлуатації режиму NCTS в Україні є реформування законодавчого, технічного і інституційного базису.

Таким чином, недостатній розвиток інформаційного простору, неузгодженість положень законодавства, низька ефективність нормативно-правової бази в порівнянні із європейськими нормами, а також відсутність чи недоопрацьованість інформаційних продуктів, які б забезпечували обмін інформацією між інформаційними базами митних органів України, суб'єктами ЗЕД, а також міжнародними учасниками транскордонних відносин унеможливлюють активізацію інтеграційних процесів та стоять на заваді усунення проблем, які досі чинять негативний вплив на ефективність митного контролю в Україні.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження було визначено, що митний контроль є специфічним видом діяльності митних служб, який включає сукупність процедур щодо забезпечення дотримання усіма учасниками транскордонної торгівлі митного законодавства та іншого законодавства, що регулює прибуття, вибуття, транзит, переміщення, зберігання та кінцеве використання товарів, переміщуваних між митними територіями держав.

Проблеми митного контролю в Україні передусім пов'язані із існуванням значних прогалин у вітчизняному законодавстві, відсутністю механізмів уніфікації норм відповідно до європейських вимог. Саме проблеми законодавчого характеру досить суттєво сповільнюють процеси євроінтеграції. Проте серед сукупності не менш негативних перешкод авторами було виділено домінування людського фактору під час реалізації заходів митного контролю, низький професіоналізм фахівців, суб'єктивізм управлінських рішень, невиправдані зміни у структурі митних служб та керівних органів, корумпованість суб'єктів митних правовідносин, проблеми оцінки митної вартості, відсутність належного інформаційно-технічного забезпечення для здійснення високоефективного і технологічно раціонального контролю. На наш погляд, саме ці фактори мають бути враховані в контексті продовження реформування системи митного контролю в Україні.

Література:

1. Berezhniuk I., Nestoryshen I., Turzhanskyi V. Prospects for the introduction of post-customs control instruments into domestic customs legislation in accordance with

European practice. Evropske casopis ekonomiky a managementu. 2019. №5 (1). Pp. 26—32. Available at: https://eujem.cz/wp-content/uploads/2019/eujem_2019_-5_1/05.pdf (дата звернення 25.12.2021).

2. Білуха М.Т., Микитенко Т.В. Митний контроль: організація і методологія. Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). 2014. № 1 (64). С. 181—187.

3. Модернізація податкової та митної політики в інституціональному забезпеченні розвитку економіки України: монографія / К.О. Ващенко, П.В. Пашко, С.В. Онишко та ін.; за наук. ред. д. е. н., проф. П.В. Пашка, д. е. н., проф. С.В. Онишко. Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. 518 с.

4. Крисоватий А.І., Новосад І.В. Діяльність митних органів у забезпеченні митної безпеки України у сфері протидії порушенням митних правил. Науковий погляд: економіка та управління. 2017. № 2. С. 66—76.

5. Розвиток митної політики України в контексті реалізації економічної функції держави: монографія / Гребельник О.П., Пашко П.В., Шевчук С.В., Сушкова О.Є. та ін.; за ред. д. е. н., проф. О.П. Гребельника. Ірпінь: Університет ДФС України, 2021. 266 с.

6. Митний кодекс України: Закон України № 4495-VI від 13.03.2012. Офіційний вісник України. 2012. № 32. Ст. 1175. С. 9.

7. Про встановлення Митного кодексу Союзу: Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 09.10.13. Офіційний вісник Європейського Союзу. 2013. L 269. С. 1.

8. Ліпіхіна Т. Удосконалення системи митного контролю. Аналіз і оцінка ризиків під час здійснення заходів митно-тарифного та нетарифного регулювання ЗЕД. Маркетинг в Україні. 2009. № 1. С. 64—67.

9. Угрин В.В. Діджиталізація митного контролю в Україні. Інфраструктура ринку. Розділ "Гроші, фінанси і кредит". 2020. Вип. 47. С. 168—173. DOI: DOI: https://doi.org/10.32843/infrastruct47-31

10. Спрощення процедур торгівлі в Україні: оцінки та очікування бізнесу. Київ: ГО "Інститут економічних досліджень та політичних консультацій", 2021. 304.

11. Сидорович О., Герчаківський С. Інформаційне забезпечення митної справи України в контексті цифрової стратегії розвитку суспільства. Світ фінансів. Митна справа. 2021. № 1(66). С. 210—225. DOI: 10.35774/sf2021.01.210

References:

1. Berezhniuk, I., Nestoryshen, I. and Turzhanskyi, V. (2019), "Prospects for the introduction of post-customs control instruments into domestic customs legislation in accordance with European practice", Evropske casopis ekonomiky a managementu, vol. 5 (1), pp. 26—32, available at: https://eujem.cz/wp-content/uploads/2019/eujem_2019_5_1/05.pdf (Accessed 24 Dec 2021).

2. Biluha, M. T. and Mykytenko, T. V. (2014), "Customs control: organization and methodology", Naukovyj visnyk Nacional'nogo universytetu DPS Ukrai'ny (ekonomika, pravo), vol. 1 (64), pp. 181—187.

3. Vashhenko, K. O., Pashko, P. V., Onyshko, S. V. et al. (2020), Modernizacija podatkovoi' ta mytnoi' polityky v instytucional'nomu zabezpechenni rozvytku ekonomiky Ukrai'ny [Modernization of tax and customs policy in the institutional support of Ukraine's economy], Universytet DFS Ukrai'ny, Irpin', Ukraine.

4. Krysovatyj, A. I. and Novosad, I. V. (2017), "Activities of customs authorities in ensuring customs security of Ukraine in the field of combating violations of customs rules", Naukovyj pogljad: ekonomika ta upravlinnja, vol. 2, pp. 66—76.

5. Grebel'nyk, O. P., Pashko, P. V., Shevchuk, S. V., Sushkova, O. Je (2021), Rozvytok mytnoi' polityky Ukrai'ny v konteksti realizacii' ekonomichnoi' funkcii' derzhavy [Development of customs policy of Ukraine in the context of realization of economic function of the state], Universytet DFS Ukrai'ny, Irpin', Ukraine.

6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "Customs Code of Ukraine", Ofitsijnyj visnyk Ukrainy, vol. 32, p. 9.

7. The Council of the European Union (2013), Regulation "On the establishment of the Customs Code of the Union", Oficijnyj visnyk Jevropejs'kogo Sojuzu, L 269, p. 1.

8. Lipikhina, T. (2009), "Improving the customs control system. Analysis and assessment of risks during the implementation of measures of customs and tariff and non-tariff regulation of foreign economic activity", Marketynh v Ukraini, vol. 1, pp. 64—67.

9. Ugryn, V.V. (2020), "Digitalization of customs control in Ukraine", Infrastruktura rynku. Rozdil "Groshi, finansy i kredyt", vol. 47, pp. 168—173. DOI: https://doi.org/10.32843/infrastruct47-31

10. Institute for Economic Research and Policy Consulting (2021), Sproshhennja procedur torgivli v Ukrai'ni: ocinky ta ochikuvannja biznesu [Simplification of trade procedures in Ukraine: business estimates and expectations], Kyiv, Ukraine.

11. Sydorovych, O. and Gerchakivs'kyj, S. (2021), "Information support of customs affairs of Ukraine in the context of digital strategy of society development.", Svit finansiv. Mytna sprava, vol. 1 (66), pp. 210—225. DOI: 10.35774/sf2021.01.210

Стаття надійшла до редакції 27.12.2021 р.

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України **(Категорія «Б»)** з

ЕКОНОМІЧНИХ НАУК та ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

(Наказ Міністерства освіти і науки України № 886 від 02.07.2020)

Спеціальності - 051, 071, 072, 073, 075, 076, 281, 292